

อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างประเทศที่มีต่ออัตลักษณ์ของวัยรุ่นไทย
:ศึกษาเฉพาะกรณีดนตรีญี่ปุ่น

นางสาววิภารัตน์ พันธุ์ฤทธิ์ดำ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมศึกษามหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-03-1252-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

FOREIGN CULTURAL INFLUENCE ON THAI ADOLESCENT IDENTITY
: A CASE STUDY OF JAPANESE MUSIC.

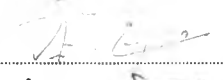
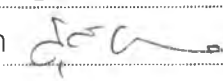
Miss Viparat Panritdam

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Sociology
Department of Sociology and Anthropology
Faculty of Political Sciences
Chulalongkorn University
Academic Year 2001
ISBN 974-03-1252-7

นางสาววิภารัตน์ พันธุ์ฤทธิ์ดำ : อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างประเทศที่มีต่อ
อัตลักษณ์ของวัยรุ่นไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีดนตรีญี่ปุ่น. (FOREIGN
CULTURAL INFLUENCE ON THAI ADOLESCENT IDENTITY : A CASE
STUDY OF JAPANESE MUSIC) อ.ที่ปรึกษา : รศ. สุรัชชัย หวันแก้ว , จำนวน
256 หน้า. ISBN 974-03-1252-7.

วัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษานี้ เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการฟังดนตรีญี่ปุ่น
ของวัยรุ่นไทยในฐานะที่เป็นกิจกรรมการบริโภคอย่างหนึ่ง รวมทั้งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง
พฤติกรรมความนิยมดนตรีญี่ปุ่นของวัยรุ่นกับกระบวนการอัตลักษณ์ของวัยรุ่นผู้นิยมดนตรีญี่ปุ่น
โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผลการวิจัยพบว่า สื่อ และเพื่อนของวัยรุ่นมีอิทธิพลทำให้วัยรุ่นได้รู้จักดนตรีญี่ปุ่น
เทคนิคการสร้างความสุนทรีย์ทางดนตรีของเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ทำให้วัยรุ่นเกิดจินตนาการ
และเพลิดเพลินกับความรื่นรมย์ที่ได้รับ วัยรุ่นแสวงหาความบันเทิงนี้ได้ทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์
หนังสือนิตยสาร รวมทั้งอินเทอร์เน็ต พวกเขามีพฤติกรรมความนิยมดนตรีญี่ปุ่นใน 2 กระบวนการ
คือ กระบวนการสร้างและแสวงหาความโดดเด่น กับกระบวนการเลียนแบบ วัยรุ่นแสดงออกถึง
อัตลักษณ์ที่โดดเด่นไปจากเพื่อนกลุ่มอื่นที่ไม่นิยมดนตรีญี่ปุ่น ขณะเดียวกันอัตลักษณ์เหล่านั้น
เกิดจากการเลียนแบบนักร้องดนตรีญี่ปุ่นที่พวกเขาฟัง แม้นดนตรีญี่ปุ่นจะเป็นเพียงวัฒนธรรมย่อย
หนึ่งในสังคม แต่วัฒนธรรมของวัยรุ่นในสมัยปัจจุบันมักแสวงหาความแปลกใหม่ที่แตกต่างจาก
วัฒนธรรมกระแสหลัก วัยรุ่นจึงฟังดนตรีญี่ปุ่นที่เป็นวัฒนธรรมย่อยหนึ่งของสังคมในฐานะวัฒน
ธรรมกระแสหลักของกลุ่ม พวกเขาได้แสดงออกถึงความเป็นตัวตน โดยการมาชุมนุมและทำ
กิจกรรมร่วมกันในทุกๆวันหยุด และทุกปีวัยรุ่นจะร่วมกันจัดงานคอนเสิร์ตรวมคนนิยมดนตรีญี่ปุ่น
แสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มผ่านเรื่อร่าง ด้วยการแต่งกายเลียนแบบนักร้องดนตรีญี่ปุ่นไป
ร่วมงาน แสดงท่าทางเหมือนนักร้องที่ตนแต่งกายเลียนแบบ และสร้างภาษาเฉพาะที่เข้าใจกันใน
กลุ่ม พฤติกรรมต่างๆที่แสดงออกเหล่านี้บ่งบอก "ความเป็นตัวตน" ของวัยรุ่น และความเป็นตัว
ตนของวัยรุ่นก็เลื่อนไหลไปได้ตามบริบทที่เปลี่ยนไป

ภาควิชา	สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	ลายมือชื่อนิสิต	
สาขาวิชา	สังคมวิทยา	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา	
ปีการศึกษา	2544	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	

4281177024 : MAJOR SOCIOLOGY

KEY WORD : IDENTITY / ADOLESCENT / JAPANESE MUSIC / BANGKOK

VIPARAT PANRITDAM : FOREIGN CULTURAL INFLUENCE ON THAI ADOLESCENT IDENTITY : A CASE STUDY OF JAPANESE MUSIC THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF.SURICHA WUN'GAEO, 256 pp. ISBN 974-03-1252-7

The thesis aims at understanding Thai adolescent's identity in relation to their consumption behavior of Japanese pop music. The method of studying is qualitative research with participant observation and in-depth interview.

The results show that media and peers play prominent role in influencing adolescents in encountering Japanese music. The music and the acoustic technology make adolescent fantasized and be happy. They access to the Japanese music through media such as radio, television, magazine and internet. Adolescent's listening behavior on Japanese music can be explained in to 2 process including distinction and imitation process. They represent their identity distinctively from their friends' who does not listen to Japanese music. At the same time, they imitated Japanese musician's identity. Although Japanese music represents a youth subculture in Thai society, Thai adolescents find Japanese music as the way in going beyond the dominant culture. Japanese music fan clubs struggle in situating their social and cultural location by assembling participate activity. In concert parties, Japanese music fan clubs show their collective identity through the uses of their bodies in dressing up and acting in a stylish way to enjoy the concert. In addition, they create their specific language which indicates adolescent's individual and collective identity, and the identity of adolescent has also flowed along with the social context.

Department	Sociology and Anthropology	Student ' s signature	
Field of Study	Sociology	Advisor ' s signature	
Academic Year	2001	Co-advisor ' s signature	

กิตติกรรมประกาศ

ก้าวที่เริ่มต้น เส้นชัยแห่งความไฝ่ฝันไกลลิบลับ ทางเดินที่มีหลายสาย ต่างคนต่างเลือกเดินในความไฝ่ฝันของตนเอง การทำวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้คือหนึ่งในความไฝ่ฝันที่จะแสวงหาความจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์สังคม ยิ่งก้าวเดินยิ่งรับรู้ทางเดินไม่ได้ปุพรมนุษย์ ผู้วิจัยต้องอดทนกับความเหน็ดเหนื่อย บางครั้งหาทางไม่เจอเนื่องจากเป็นนักเดินทางมือใหม่ หลายครั้งหลายคราวที่เกือบหลงทางสับสนกับทฤษฎีที่จะนำไปสู่ทางออกของการแก้ปัญหา ในที่สุดความไม่ยอมพ่ายแพ้ก็นำมาสู่จุดหมาย แต่โดยแท้จริงแล้วการมาถึงจุดหมายได้ก็ด้วยความกรุณาอิงจาก รองศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดเวลาแห่งการทำวิจัยอาจารย์คอยชี้แนะไม่ให้ผู้วิจัยหลงทางช่วยบอกแนวทางที่ดีที่สุด แนะนำหนังสือดีๆ หลายครั้งที่ผู้วิจัยท้อแท้ คำพูดของอาจารย์ทำให้ผู้วิจัยมีกำลัง แสงสว่างในความมืดเกิดขึ้นเสมอ ศาสตราจารย์ ดร. สุภาวงศ์ จันทวานิช ได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ อาจารย์กรุณาช่วยชี้แนะเทคนิคและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ให้ผู้วิจัยได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งได้ช่วยเสนอแนะการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญยง ชื่นสวิมล ที่กรุณามาเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ ทั้งยังช่วยชี้แนะข้อคิดที่ดีในการเขียนวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของทุกๆ ท่านไว้ ณ ที่นี้

เส้นทางที่ยาวไกล เดินคนเดียวอาจต้องหวั่นไหว ผู้วิจัยอาจต้องใช้เวลาที่ยาวนานกว่าจะเข้าถึงข้อมูลที่ไม่ค่อยคุ้นเคย เพื่อนที่ดีของผู้วิจัย คุณสุรสิทธิ์ ลีลาประชากุล ช่วยหาข้อมูลที่จะศึกษา อีกทั้งเป็นกำลังใจตลอดการทำวิทยานิพนธ์ คุณไอนุมะ โยโกะ เพื่อนชาวญี่ปุ่นที่เป็นกำลังใจเสมอเช่นกัน คุณรัชนิวรรณ ศรีวิเศษ เพื่อนที่คอยช่วยจัดระบบการเขียนวิทยานิพนธ์พร้อมทั้งคอยกระตุ้นให้ผู้วิจัยเร่งทำวิทยานิพนธ์ บรรดาเพื่อนที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ที่ฟังฟังใจยามเหนื่อยล้า คุณอนงค์ กาญจนประภากุล พี่ที่ยืนเฝ้ามองและให้กำลังใจตั้งแต่เริ่มต้นทำวิทยานิพนธ์ คุณอลิสสา หะสาเมาะ คุณปิยะวัฒน์ คงช่วย คุณชาญชัย สุขโกศล คุณจีรวรรณ บรรเทาทุกข์ เพื่อนๆ ที่คอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอ คุณกนกภัทร์ เลิศชูสกุล พี่อีกคนที่ช่วยแนะนำผู้วิจัยในเรื่องภาษาอังกฤษ คุณศยามล เจริญรัตน์ เพื่อนที่สู้เคียงบ่าเคียงไหล่กันมาตลอด เพื่อนสมัยมัธยม กลุ่มเพื่อนสมัยปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รวมทั้งเพื่อนๆ ชาวสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจให้เสมอ ผู้วิจัยไม่อาจศึกษางานชิ้นนี้สำเร็จได้ หากขาดน้องๆ วิทยุณผู้นิยมดนตรีญี่ปุ่น สยามสแควร์ศูนย์รวมความแปลกใหม่และเวทีอิสระเสรีสำหรับวิทยุณ รวมทั้งเจ้าของร้านดนตรีญี่ปุ่นทุกคนที่ให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ และรู้จักสังคมในอีกมุมหนึ่ง สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ แหล่งสนับสนุนให้ทุนการวิจัยในครั้งนี้ ข้อมูลแห่งความสำเร็จที่ออกมาเป็นรูปเล่มนี้ได้ ด้วยความช่วยเหลือของคุณพรสินี คารุตุ่ม เพื่อนที่ช่วยจัดระบบข้อมูลภาพกราฟฟิกและการใช้งานคอมพิวเตอร์ ความไฝ่ฝันมาถึงแล้ว ผู้วิจัยสร้างฝัน แต่ที่ยิ่งใหญ่กว่านั้น คือผู้ที่สร้างและให้กำเนิด เลี้ยงดู เป็นกำลังใจ ให้ความรักความอบอุ่น อยู่เคียงข้างผู้วิจัยเสมอ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา นายมานิต พันธุ์ฤทธิ์ดำ นางอารีย์ พันธุ์ฤทธิ์ดำ ความดีใดๆ ที่ได้จากงานชิ้นนี้ขอมอบให้แก่บุคคลทุกท่านที่เอ่ยมามาทั้งหมด

นางสาววิภารัตน์ พันธุ์ฤทธิ์ดำ

เมษายน 2545

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฎ
บทที่	
1.บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหา นำในการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมวัยรุ่นและการแสดงอัตลักษณ์.....	9
แนวคิดเรื่องวิถีการดำเนินชีวิตของวัยรุ่นในยุคโลกาภิวัตน์.....	27
แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมการบริโภคดนตรีกับการแสดงอัตลักษณ์.....	42
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	51
สมมติฐานในการวิจัย.....	54
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	55
นิยามศัพท์.....	55
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	58
ระเบียบวิธีวิจัย.....	58
ลักษณะของระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ.....	58
การเตรียมตัวก่อนเข้าสนามวิจัย.....	59
การเลือกสนามวิจัย.....	60
การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	61
วิธีการเก็บข้อมูล.....	62

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การนำเสนอข้อมูล.....	63
การวิเคราะห์และตีความข้อมูล.....	64
4. อุตสาหกรรมที่เลือนไหลในกระแสโลกภิวัตน์.....	65
แหล่งดนตรีญี่ปุ่น เมืองไทย.....	66
รู้จักดนตรีญี่ปุ่น.....	70
กลุ่มคนผู้นิยมดนตรีญี่ปุ่น.....	80
กรณีศึกษากลุ่มนิยมดนตรีญี่ปุ่นหนึ่ง.....	88
กรณีศึกษากลุ่มนิยมดนตรีญี่ปุ่นสอง.....	118
กรณีศึกษากลุ่มนิยมดนตรีญี่ปุ่นสาม.....	136
กรณีศึกษากลุ่มนิยมดนตรีญี่ปุ่นสี่.....	150
5. การวิเคราะห์และตีความข้อมูล.....	177
พฤติกรรมความนิยมดนตรีญี่ปุ่น : พฤติกรรมการเลียนแบบที่โดดเด่น.....	179
วิเคราะห์และตีความพฤติกรรมความนิยมดนตรีญี่ปุ่นของวัยรุ่น.....	185
วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์และพฤติกรรม	
ความนิยมดนตรีญี่ปุ่นของวัยรุ่น.....	200
สรุปบทวิเคราะห์.....	208
6. บทสรุป.....	211
สรุปผลการวิจัย.....	211
ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย.....	215
ข้อเสนอแนะต่อแนวคิดพิจารณาเชิงนโยบาย.....	216
รายการอ้างอิง.....	218
ภาคผนวก.....	226
ภาคผนวก ก. : แบบสัมภาษณ์.....	227
ภาคผนวก ข. : เด็กหญิงไทย (คลังไคล์เพลงญี่ปุ่น).....	231
ภาคผนวก ค. : ภาพประกอบการวิจัย.....	235

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก ง. : ตัวอย่าง profile (เกี่ยวกับญี่ปุ่นและดนตรี).....	245
ภาคผนวก จ. : แผ่นผังแสดงที่ตั้งสยามสแควร์.....	248
ภาคผนวก ฉ. : แผนภาพแสดงร้านดนตรีญี่ปุ่นในสยามสแควร์.....	250
ภาคผนวก ช. : เด็กหญิง Yuki ..(บทความหลังการทำวิทยานิพนธ์).....	252
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	256

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงประวัติการเข้ามาของดนตรีญี่ปุ่นสู่วัยรุ่นไทย.....	79
ตารางที่ 2 แสดงลักษณะของวัยรุ่น (กรณีศึกษากลุ่มนิยมดนตรีญี่ปุ่นหนึ่ง).....	115
ตารางที่ 3 แสดงลักษณะของวัยรุ่น (กรณีศึกษากลุ่มนิยมดนตรีญี่ปุ่นสอง).....	134
ตารางที่ 4 แสดงลักษณะของวัยรุ่น (กรณีศึกษากลุ่มนิยมดนตรีญี่ปุ่นสาม).....	148
ตารางที่ 5 แสดงลักษณะของวัยรุ่น (กรณีศึกษากลุ่มนิยมดนตรีญี่ปุ่นสี่).....	165
ตารางที่ 6 แสดงเปรียบเทียบกิจกรรมที่เป็นผลสืบเนื่องจากการฟังดนตรีญี่ปุ่นของวัยรุ่น.....	174

สารบัญญภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1	กระบวนการสร้างอัตลักษณ์และปัจเจกภาพในแนวคิดหลังสมัยใหม่.....	25
แผนภาพที่ 2	มิติของการวิเคราะห์ปรากฏการณ์เชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม.....	34
แผนภาพที่ 3	พื้นที่ระนาบต่างๆที่ซ้อนทับกันในระบบโลก.....	35
แผนภาพที่ 4	ระดับของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม.....	36
แผนภาพที่ 5	อัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ปัจเจกในพลวัตทางวัฒนธรรม.....	37
แผนภาพที่ 6	แสดงการก่อรูปของกลุ่ม (กรณีศึกษากลุ่มนิยมนดนตรีญี่ปุ่นหนึ่ง).....	90
แผนภาพที่ 7	แสดงการก่อรูปของกลุ่ม (กรณีศึกษากลุ่มนิยมนดนตรีญี่ปุ่นสอง).....	118
แผนภาพที่ 8	แสดงการก่อรูปของกลุ่ม (กรณีศึกษากลุ่มนิยมนดนตรีญี่ปุ่นสาม).....	136
แผนภาพที่ 9	แสดงการก่อรูปของกลุ่ม (กรณีศึกษากลุ่มนิยมนดนตรีญี่ปุ่นสี่).....	151
แผนภาพที่ 10	แสดงกระบวนการบริโภคดนตรีญี่ปุ่น.....	184
แผนภาพที่ 10	แสดงบริบททางสังคมที่เป็นสื่อหน้าวัยรุ่นให้รู้จักดนตรีญี่ปุ่น.....	185
แผนภาพที่ 12	แสดงวิถีของดนตรีสมัยนิยม.....	188
แผนภาพที่ 13	แสดงกระบวนการอัตลักษณ์ความเป็นคนนิยมนดนตรีญี่ปุ่น.....	200
แผนภาพที่ 14	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกกับโครงสร้างสังคมโลกาภิวัตน์.....	203
แผนภาพที่ 15	แสดงระดับของอัตลักษณ์.....	206